

גזירת שחיקת סממנים [א']

בשיעור זה ננסה ללמוד את היסוד של איסור רפואה בשבת, וננסה לדון האם התירו רפואה בשבת לחולה שאין בו סכנה.

- א. שבת נג: "תא שמע: בהמה שאחזה דם... הלכה כרבי אושעיא"; רש"י שם; ר"ף שם; ריטב"א שם.
- ב. ביצה כב. "אמימר שרי למכחל... מסייע אין בו ממש"; רשב"א שבת קכט. "וקשיא לי דהא אמרינן לגבי גונח... שכל מסכתא זו בשיטה זו הולכת, עד כאן"; ש"ע ורמ"א שכ"ח, לז; ט"ז שם ס"ק כה; ש"ת הרדב"ז ח"ג סימן תר"מ; ביאור הגר"א שכ"ח, לז, ד"ה וכן אם.
- ג. משנה ברורה ובה"ל, שכ"ח, לז [ערוך השלחן, שכ"ח מט]; ש"ע הרב שכ"ח יט-כ.

אפילו שבות של דבריהם ואפילו על ידי גוי, ולא עוד אלא בדבר שאין בו מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין, וזהו חושש בשינוי לא יגמע בו את החומץ, וחושש במתניו לא יסוך יין וחושש בגרונו לא יערערנו בשמן (לעיל ק"א א'), וזהו חמין ושמן חוץ למכה שרי אבל תוך המכה אסור (לקמן קל"ד ב'), וזהו חזרת רטיה במדינה שאסור (עירובין ק"ב ב'), וזהו רפואות שאסורים משום שחיקת סמנין אפילו בדבר שהבריאי מותרין בו אם רצו כמו ששינוי במשנת פרק שמנה שרצים (ק"ט ב'), ואין צריך לפרש בזה יותר שכל מסכתא זו בשיטה זו הולכת, עד כאן.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכט עמוד א וקשיא לי דהא אמרינן לגבי גונח יונק חלב (כתובות ס' א') מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן, ובמסכת עבודה זרה בפרק אין מעמידין (כ"ח א') אמרינן סבור מינה הני מילי היכא דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואתווי דרך רשות הרבים לא, אלמא מתירין סמנין שחוקין לחולה שאין בו סכנה ואף על פי שיש בו מלאכה של דבריהם, וכחל של עין עצמה, וכן אמרו (לקמן קמ"ח א') מחזירין את השבר בשבת, ו"ל כלאחר יד אף על פי שהוא שבות אינו דומה ולא נראה כעושה מלאכה וכל שאין בו משום מראית העין התירו משום חולה, מה שאין כן בכוחל ומסייע לו שהיא מלאכה הנעשית כן בחול ודומה למחלל שבת, וכן נמי טריפת יין ושמן לחולה עובדין דחול נינהו ואסורין אף על פי שאין בהן מלאכה, וכן זו ששינוי (לקמן קמ"ז א') מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא.

ש"ת רדב"ז חלק ג סימן תרמ (אלף סה)
(אלף סה) שאלת ממני אודיעך דעתי בחולה שאין בו סכנה אם מותר לשתות משקה המשלשל בשבת: תשובה גרסינן בפ' מפנין כל צרכי חולה נעשים בשבת ע"י ארמאי וכדרב המנונא דאמר רב המנונא דבר שאין בו סכנה אומר לעכ"ם ועושה. הרי לך בהדיא דאפי' מלאכות של תורה כגון לבשל ולאפות וכיוצא בהם אומר לעכ"ם ועושה וכן פסקו כל הפוסקים והלא דברים ק"ו אם מותר לעכ"ם לעשות מלאכות אלו כ"ש שיהיה מותר לשתות סמנין דלית בהו אלא משום שחיקת סמנין דאמירה לעכ"ם שבות והא נמי גזירה דרבנן בעלמא היא וקילא טפי מאמירה לעכ"ם ומשום שבות דרבנן ואפי' מאמירה לעכ"ם בשבות דרבנן. וכן כתבו בשם הרמב"ן והרשב"א ובעל מגיד משנה והר"ן ז"ל עלה דהאי מימרא וז"ל ודוקא בדבר שיש בו ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה כל שלשים יום וכן לכחול את העין בסוף האוכלא שהיא /שהוא/ נופל למשכב או מצטער וחולה ממנו אבל חושש

וכל זה בחולה שאין בו סכנה כלל כגון כוחל עין שאינה מורדת דאמימר בסוף אוכלא ופצוחי עינא, אבל בחולי שיש בו סכנת אבר אחד עושין כדרכן מלאכות של דבריהם, וזהו עין שמרדה דקא סלקא דעתך היכא דשחיקי סמנין שכוחלין אותה משום שהיא סכנת עורון אבל למישחק ואתווי ברשות הרבים לא משום שאינה סכנת מיתה, וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל שם בפרק אין מעמידין, וזהו שאמרו הלכה מחזירין את השבר. והוי יודע שלא התירו דברים הללו כלל אלא בדבר שיש ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה [כל] שלשים אי נמי בסכנת אבר אחד, וכן מכחל עינא בסוף אוכלא ופצוחי עינא שהוא נופל למשכב או חולה ומצטער ממנו, אבל חושש והוא מתחזק והולך כבריא אין מתירין לו